

АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

ANALYSIS OF OPERATING EXPENSES

Рокожиця А.Ю.

студентка спеціальності «Облік та оподаткування»,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

Івата В.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і економічного аналізу,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

У статті досліджено умови визнання, оцінки та складу витрат операційної діяльності підприємства, теоретичні аспекти управління операційними витратами, до яких належать собівартість реалізованої і товарної продукції, адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати. Витрати є однією з найголовніших економічних категорій, яка характеризує ефективність використання ресурсів і визначає рентабельність діяльності. Підприємства для повної економічної самостійності і відповідальності за результати своєї діяльності мають створити умови ефективного управління операційними витратами виробництва. Необхідною умовою ефективного планування, обліку, аналізу, контролю та управління витратами є їх обґрунтована класифікація, тобто розподілення витрат на певні класи з урахуванням загальних критеріїв та об'єктивних зв'язків між ними.

Ключові слова: аналіз витрат, операційні витрати, адміністративні витрати, витрати на збут, собівартість реалізації, операційна діяльність.

В статье исследованы условия признания, оценки и состава расходов операционной деятельности предприятия, теоретические аспекты управления операционными расходами, к которым относятся себестоимость реализованной и товарной продукции, административные расходы, расходы на сбыт и другие операционные расходы. Расходы являются одной из главных экономических категорий, которая характеризует эффективность использования ресурсов и определяет рентабельность деятельности. Предприятия для полной экономической самостоятельности и ответственности за результаты своей деятельности должны создать условия эффективного управления операционными издержками производства. Необходимым условием эффективного планирования, учета, анализа, контроля и управления затратами является их обоснованная классификация, то есть распределение расходов на определенные классы с учетом общих критериев и объективных связей между ними.

Ключевые слова: анализ расходов, операционные расходы, административные расходы, расходы на сбыт, себестоимость реализации, операционная деятельность.

The article examines the conditions for the recognition, measurement and expenses of the operating activities of the enterprise, the theoretical aspects of the management of operating expenses, which include cost of sales and presentation of products, administrative expenses, distribution costs and other operating expenses. Costs are one of the most important economic categories, which characterizes resource efficiency and determines the profitability of activities. Enterprises for complete economic independence and responsibility for the results of their activities should create conditions for effective management of operating costs of production. A prerequisite for effective planning, accounting, analysis, control and cost management is their well-founded classification, that is, the allocation of costs to certain classes, taking into account the general criteria and objective links between them.

Keywords: cost analysis, operating expenses, administrative expenses, distribution costs, cost of sales, operating activities.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки найголовніша мета для кожного підприємства отримання якомога більшого прибутку. Одним із способів збільшення прибутку є зменшення витрат. Витрати є однією з найголовніших економічних категорій, яка характери-

зує ефективність використання ресурсів і визначає рентабельність діяльності. Підприємства для повної економічної самостійності і відповідальності за результати своєї діяльності мають створити умови ефективного управління операційними витратами виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомий внесок у наукові розробки з питань обліку, аналізу та управління витратами було зроблено такими вченими, як М.С. Пушкар, О.С. Бородкін, В.Ф. Палій, Ф.Ф. Бутинець, Є.А. Аткинсон, К. Друрі, Л.В. Нападовська, М.Д. Врублевським, Ю.І. Осадчим, В.А. Дерій, Є.В. Мних, Дж. Форстер.

Мета дослідження. Узагальнення основних підходів до управління операційними витратами і дослідження їхнього впливу на прибутковість підприємства, а також з'ясувати, яким чином впливає форма подання інформації (структури, величини та динаміки) на якість аналізу та висновків фахівців.

Виклад основного матеріалу. Дослідивши вітчизняні та зарубіжні літературні джерела, ми дійшли висновку, що поняття «витрати» є досить неоднозначним і можна виокремити як мінімум три концепції їх тлумачення, такі як:

– економічна – передбачає розуміння витрат із позиції раціонального споживання виробничих ресурсів та досягнення максимального прибутку;

– бухгалтерська – являє собою ідентифікацію витрат за результатами документального оформлення господарських операцій;

– податкова – визначає ті види витрат, які враховуються під час обчислення суми податку на прибуток.

У межах цього дослідження за основу було взято визначення витрат, наведене у ПСБО 16 «Витрати»: «Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які приводять до зменшення власного капіталу» [1].

Необхідною умовою ефективного планування, обліку, аналізу, контролю та управління витратами є їх обґрунтована класифікація, тобто розподілення витрат на певні класи з урахуванням загальних критеріїв та об'єктивних зв'язків між ними. У межах основної поточної діяльності підприємства виокремлюють операційні, фінансові та інвестиційні витрати. Операційні витрати можна згрупувати за статтями калькулювання чи елементами (економічно однорідні витрати).

Згідно з П(С)БО № 16, витрати, пов'язані з операційною діяльністю, які не включаються до собівартості реалізованої продукції, поділяються на адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати. Цій групі витрат приділяється не менше уваги, ніж витратам, які формують виробничу собівартість, оскільки як перша, так і друга групи витрат безпосередньо стосуються формування ціни.

До адміністративних витрат на підприємстві належать:

а) загальні корпоративні витрати (організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати тощо);

б) витрати на службові відрядження та інші витрати апарату управління;

в) амортизація та витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання;

г) винагороди за професійні послуги (юридичні, аудиторські, з оцінки майна тощо);

д) витрати на зв'язок (поштові, телеграфні, телефонні тощо);

е) податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі (крім податків, зборів та обов'язкових платежів, які включаються до виробничої собівартості продукції, робіт, послуг);

є) плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків;

ж) інші витрати загальногосподарського призначення:

– послуги Інтернет;

– обслуговування комп'ютерних програм;

– передплата періодичних видань;

– участь у семінарах;

– придбання друкованої продукції (нормативно-правові акти, бланки);

– витрати на канцелярське приладдя.

Витрати на збут включають:

а) оплату праці та комісійні винагороди продавцям, торговим агентам і працівникам підрозділів, які забезпечують збут;

б) витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг);

в) витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом;

г) витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом продукції (амортизація, ремонт, опалення, освітлення, охорона);

г) витрати на транспортування, перевалку і страхування готової продукції, транспортно-експедиційні та інші послуги, пов'язані з транспортуванням продукції відповідно до умов договору поставки.

Серед інших операційних витрат слід виокремити:

а) собівартість реалізованих виробничих запасів;

б) сумнівні (безнадійні) борги та втрати від знецінення запасів;

в) втрати від операційної курсової різниці (тобто від зміни курсу валюти за операціями, активами і зобов'язаннями, які пов'язані з операційною діяльністю підприємства);

г) витрати на обслуговування операційної оренди активів;

г) економічні санкції (штрафи, пені, неустойки);

д) грошову матеріальну допомогу та пільгові пенсії;

е) проїзні квитки.

Мета аналізу витрат підприємства полягає у визначенні резервів можливого зменшення витрат операційної діяльності внаслідок більш ефективного використання виробничого потенціалу підприємства.

Системний підхід до аналізу витрат передбачає:

- виявлення місця і ролі показників витрат в оцінці досягнутої ефективності виробництва;
- розроблення принципової схеми аналізу на основі класифікації факторів і резервів раціоналізації витрат;
- визначення методів вимірювання факторів і резервів раціоналізації витрат;
- встановлення основних напрямів мобілізації виявлених резервів раціонального використання виробничих ресурсів у поточному і перспективному плануванні собівартості [2].

Можна виокремити загальну блок-схему економічного аналізу витрат операційної діяльності підприємства (рис. 1).

Аналіз затрат за елементами дає змогу вивчити вплив на рівень собівартості викорис-

тання трудових ресурсів, основних і оборотних засобів. Дані такого аналізу є базою для:

- встановлення потреб підприємства в матеріальних ресурсах, оборотних засобах, матеріально-технічному постачанні;
- визначення завдань по одиниці собівартості продукції;
- складання кошторису витрат на плановий період;
- розрахунку суми затрат на весь випуск продукції за кожним елементом.

Аналіз витрат за економічними елементами дає можливість вивчити їхній склад, питому вагу кожного елемента, частку живої і уречевленої праці в загальних витратах на виробництво. Порівняння фактичної структури витрат за кілька періодів виявляє динаміку і напрям зміни окремих елементів, матеріаломісткості, фондо-

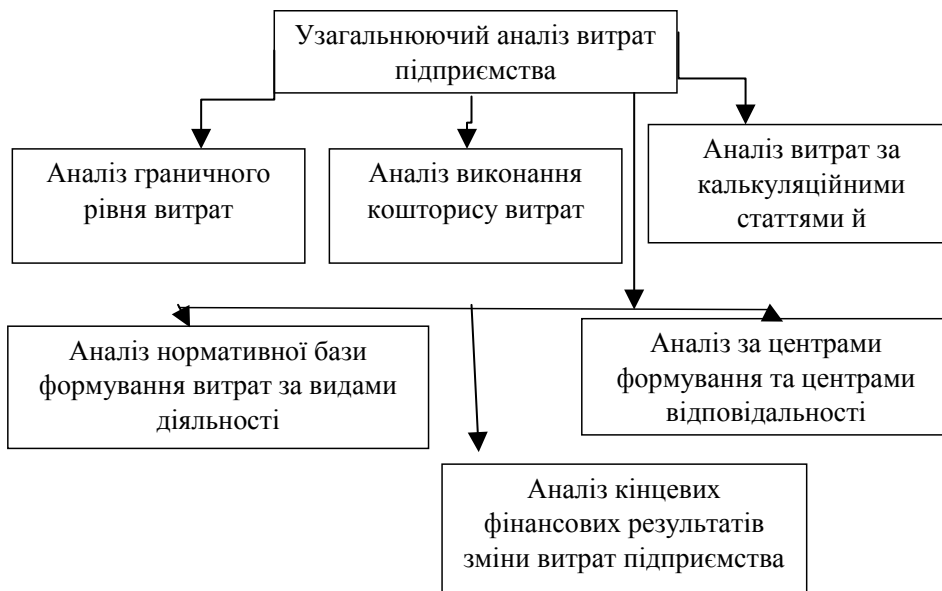

Рис. 1. Загальна модель економічного аналізу витрат

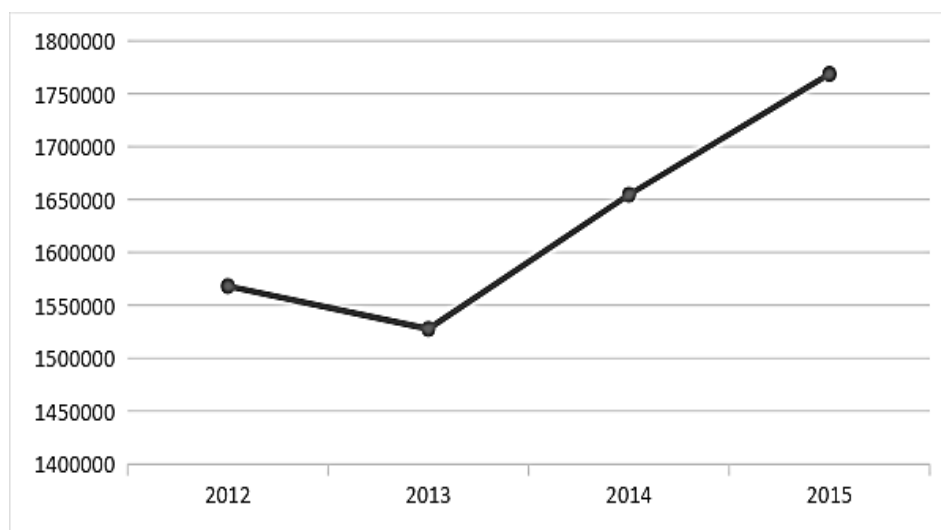

Рис. 2. Аналіз динаміки операційних витрат підприємств промисловості України за 2012–2015 рр., млн грн.

місткості, енергомісткості, трудомісткості, собівартості продукції і вплив технічного процесу на структуру витрат.

На основі статистичних даних Державної служби статистики України [3] було досліджено динаміку операційних витрат сільськогосподарських підприємств за 2012–2015 роки, яка представлена на рисунку 2.

Як видно з рисунка 2, максимального показника операційні витрати промисловості досягли у 2015 році, а мінімального – у 2013 році.

Наступним етапом у аналізі операційних витрат є аналіз їх структури. Показники таблиці 1 відображають вразливість галузі сільського господарства до зовнішніх та внутрішніх факторів впливу, які посилюються в період кризи, а саме:

1) падіння попиту на продукцію. Падіння попиту зумовлено кризовими явищами, зростанням цін на продукцію та зменшенням доходу громадян;

2) проблеми із повноцінним кредитуванням операційної діяльності. Внаслідок складної політичної, економічної, фінансової ситуації багато суб'єктів господарювання не впевнені у власній платоспроможності, внаслідок цього ігноруються можливості додаткового залучення кредитів для технічного переобладнання, що може бути передумовою скорочення витрат операційної діяльності;

3) застарілість технологічних розробок у галузі сільського господарства порівняно із зарубіжними аналогами, а тому виготовлена продукція підприємств є матеріаломісткою та енергомісткою.

Як показують дані таблиці 1, питома вага окремих п'яти елементів витрат є вкрай нерів-

номірною в межах років. Однак традиційно найбільшу питому вагу мають матеріальні витрати, відсоток яких у собівартості продукції підприємств коливається від 68 до майже 74, що пояснюється відповідною ціною пропозицією на ресурсних ринках, нормами витрачання виробничих ресурсів на підприємствах, ефективністю системи контролю в межах суб'єкта господарювання.

Протягом тривалого часу вважалося, що основною метою управління будь-якими витратами є їх мінімізація. Безумовно, низький рівень витрат може забезпечити підприємству на ринку певні конкурентні переваги, дасть змогу досягти більш високих розмірів прибутку, підвищити свою ліквідність та платоспроможність. Проте варто пам'ятати, що непланомірне зниження рівня витрат може призвести і до негативних наслідків, таких як зменшення обсягу товарообороту, погіршення якості продукції та втрата довіри споживачів, погіршення сервісного обслуговування клієнтів, а як наслідок, зниження іміджу та втрата позицій на ринку [4].

Для оптимізації обсягу операційних витрат доцільно зменшувати ті статті, які мають найбільшу питому вагу у загальній величині витрат.

Висновки. Отже, під час управління витратами керівники підприємств стикаються із низкою проблем, до того ж у процесі реалізації управлінської діяльності повинен застосовуватися різного роду економіко-технологічний інструментарій. Застосування такого інструментарію буде ефективним за наявності відповідного інформаційного забезпечення. Саме результати аналізу операційних витрат є тими необхідними інформаційними ресурсами, без

Таблиця 1

Структура витрат на виробництво сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах

	2012	2013	2014	2015
Витрати на оплату праці	9,2	7,6	7,1	5,4
Відрахування на соціальні заходи	3,4	2,8	2,7	1,9
Матеріальні витрати, які увійшли до собівартості продукції, у тому числі	68,7	69,7	70,5	73,7
Насіння та посадковий матеріал	13,9	13,5	13,3	12,5
Корми	20,8	22,4	19,5	19,2
Інша продукція сільського господарства	3,5	1,8	1,7	1,8
Мінеральні добрива	16,6	16,6	14,6	19,2
Пальне і мастильні матеріали	14,5	13,9	16,1	13,7
Електроенергія	2,0	2,1	1,8	1,5
Паливо і енергія	1,9	1,9	1,5	1,4
Запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали	7,1	6,6	7,4	8,1
Оплата послуг і робіт, що виконані сторонніми організаціями	19,7	21,2	24,1	22,6
Амортизація	5,3	5,5	5,4	4,5
Інші операційні витрати, в тому числі	13,4	14,4	14,3	14,5
– Земельні частки	59,2	61,1	58,4	60,3
– Майнові паї	0,4	0,4	0,5	0,7

яких управління буде неефективним. Наголошуємо саме на оптимізації витрат, а не скороченні їх обсягів, тобто слід виявити непродуктивні

витрати, оскільки вони негативно впливають на фінансові результати та загалом на ефективність господарювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. П(С)БО 16 «Витрати» (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z002700>
2. Мних Є.В. Економічний аналіз: підручник / Є.В. Мних. К.: Знання, 2011. – 630 с. – (Вища освіта XXI століття).
3. Державна служба статистики України. Статистичний збірник «Сільське господарство України». Відповідальний за випуск О.М. Прокопенко. – Київ, 2016.
4. Макалюк І.В. Економіко-математичне моделювання оптимізації трансакційних витрат машинобудівних підприємств / І.В. Макалюк // Бізнес Інформ. – 2014. – № 2. – С. 127–131.